

opet to

Iaslo blašković

(slepačka priča)

Posle dubokog jezičkog zamrzavanja, aneštezijske od šesto godina, u jednoj zaboravljenoj produženoj verziji »Trnove Ružice«, probuden ne poljupcem već vulgarnim štipanjem, mnogi se savremeni srpski pesnik našao u čudnom čudu. Ali, umesto da poveruje tom sićušnom, lorensovskom bolu opšteg mesta prizivanja u javu, zatekao se u iščilelom snu, u takozvanom snu o amneziji.

Dok su se njegova uvećavajuća, iznenadna, stečena pamćenja, ta plima iz svačije slavine, podizala kao oči ka malom mlečnom nebu, počelo je hvatanje za Šarčeve šare, trk za poslednjim vozom, koji već zalazi u mitske tunele.

Koliko ih je završilo pod kopitama opitog narodnog pegaza? Koliko je konfesionalnih, »originalnih« liričara izgubilo svoje ime da bi ga zamenilo jednim datumom iz vedra neba, da bi se danas zvali MI?

Naglo okretanje vrtlogu »kosovskog mita« mođe je odvučlo u teški, tamni tradicionalizam, koji se ne miče sa (stajajućeg) mesta. Gotovo se stideći »boljševičkih« pesničkih uzora iz svojih ranih pesama jedan ugledni pesnik »slistio« ih je tako što je programski, eksplicitno zagnjurio svoju inspiraciju u podzemno krvno jezero naših junačkih pesama, isključujući mogućnost bilo kakvog drugog, »stranog« uticaja (elementa?). Ipak, a ne obazirući se na kostičevsko-vinaverovska stihovna iskustva (na primer), on je posegnuo za jednom romanskom formom, sonetom, koji gradi epskim, herojskim desetercima! Takav, lotreamonovski »susret kišobrana i šivače mašine na stolu za seciranje« rezultirao je sklapanjem versifikacijskog čudovišta, stihovnog Frankenštajna, Botičelijeve Venere u koju je usadeno trostruko prepuklo srce Muze Kesedžije.

Šta je drugo nova pesma do pokušaj ukidanja mitologije nje same?

Učitavajući u prethodnu rečenicu jedan stih Zbignjeva Herbertha, ne mora se sa njegovim Prometejem šamo smejeti, mada »sada je to jedini način izražavanja neslaganja sa svetom«. Moguće je nanovo mitologizovati Herbertovog smršalog boga Ironije, od kojeg »tada nije bilo većeg boga«.

Jednosmerno, kukavičko prepričavanje starih priča, slobodna bela zastava, predaja predanja, bubaličko ponavljanje, ponavljanje, može biti uspostavljanje arhetipskog literarnog ritma Otaca — diktatora? (Ali, u našem kontekstu, ova nikborhesovska, sofisticka priča i sama nestaje u jednom značenju — ironiji.)

Sigurno je jedno: Novi Patos jedan je od ključeva za ključaonicu Jedne ironije (u kojoj je Juda pozitivan junak, a Hrist slabič i kolebljivac, ili u Borhesovoj priči gde bogovi zaboravljaju da pričaju, pa u onoj gde Miloš Obilić narcisoidni je solipsist, što u žaru bitke od koje zavisi sloboda njegovog naroda misli na lične uvrede i nezrelo dokazivanje, ili u kojoj dok »na Kosovu drema jato gavrana. (Majls Dejvis u Njujorku/šmrče kokain*).

Ali moderni se profet gubi u dnevnom odjeivanju. Poezija je tu manifestna a ne esencijalna. Sentimentalna, ne osećajna. Umetna, ali ne umetnička. Novi način (umetničkog) neuspaha.

Evo jednog pitanja: volimo li pesnika koji sažaljeva Slepca?

Sa obične, stranačke (u kamijevskom smislu) imitacije jednog osećanja moćni Ernesto Sabato trga krinku, praveći totalnu inverziju: u njegovim »Junacima i grobovima« slepi su tajna organizacija zlikovaca, sekta hladnokrvnih besprizornika, paranoja »sveznajućeg pripovedača«, optička varka svrgnutog božanskog naratora. Naši ušoreni pesnici ne znaju da prozru. Sažaljevaju svog(?) čitaoca kao slepca iz jedne istočnjačke bajke koji, čudom, u jednom trenutku progleda i videvši samo neko magare ponovo obnevidi, pa kasnije svaku stvar za koju čuje poredi sa magarcem (lep

SLEPAČKA

Udeli slepcu kraj puta!

(Šta kažu?)

Da mač iz kamena raste kao na stablu god!

Gde je taj groš?

Smanjuju se plastovi sena, pred šarca pada senka veka... Znači: glad donosi pečat, — ko se u kojoj knjizi vodi?

To sad nije bajka: grad se u sumrak ježi bunom i traži se novi ples.

Idemo dalje.

Prag novog ustanka se diže, pod pragom mrtvi konji — njihov su topot zemljotresi. Da li se otvaraju sarkofazi?

Takav je zeman. gusle trunu. Ne znam dom za slepca: gosti s onu stranu ušća zauzimaju za propoved mesta i proglašiće grabež i klevete za mudrosti carostavne.

Ni koru hleba

ne daju došljaci, a kad sidu s amvona ponoćnom rezom zatvorice vrata i biće plaća kao pleve kad reknu: dajte koru zlata! Uročica je otišla da spava, pos'o je svršen,

za proroka je dockan

i za pevača, odmaram se u jendeku

uz mirise smrtno

licem u lice s krajem, sad je i do mene stiglo malo

vida.

sečivo se diglo visoko, počinje tamni praznik, osnovni praznik Balkana: kad se seče.

O, za taj dan koji nije sudnji,

sidi!

ti što istera trgovce iz hrama daj još malo zemnog gneva: skameni ruku koja je ubola, ošini skrivitelje usred bluda, nagrdi lica što igraju u dva kola, baci ribama jezike lažova, uzvratil zlodejima krvninu, oseti se svetu koji ne daje milostinju!

Sine, pre praštanja

i pre poslednjeg suda ubogi te mole

dokopaj se i ti velikoga mača!

Miodrag Pavlović

kao magarac? visok kao magarac? znači li kao magarac?.

Ali, pozabavimo se pravom literaturom.

II

Govoreći o dva svoja mitska junaka, Stivenu Dedalusu i Misteru Blumu, Džems Džozs gleda iz svog mraka: »Obojica bejahu vrlo prijemčivi za umetničke utiske, pri čemu su im miliji bili muzički od plastičnih ili slikovnih«.

Pravi, pak, dvojni junak naše »Slepačke priče« pesnik Miodrag Pavlović, koji je u »Svetlim i tamnim praznicima« (Matica srpska, 1971.) napisao pesmu »Slepačku«, pre liči na Herbertovog ogluvelog Betovena koji, vezujući se za Mesec nečujnom strunom mesečine, »uspostavlja veze između neba i zemlje«, kao i između neimenovane naše narodne poezije i one koja se potpisuje. Pavlovićeve slike su široke, epske, ali bezvučne, čak protivmuzičke. »Takav je zeman. Gusle trunu.«

Pavlovićeve »Slepačke« seča se pesme »Mali Radojica«.

U tamnoj tamnici, kao u poslednjem, potulom stihu svi čame i »plaču a jedan popijeva«. Taj pesnik, slep ili odsečenog jezika, doživlja zračnu, providnu sliku Spasiteljevu. Onoga koji će sa vagonom u ruci doći da izbavi jezičko roblje iz praha i tišine. On, koga nazivaju Sinom, treba da se dokopa mača, pre nego što oprosti nemuštim Pevaču.

Po Lakanu: videti znači posedovati. Dakle, ne videti znači imati ono što ne postoji. Ukradimo formu zagonetki: šta je ono čega ima kada ga nema? San.

Biti slep znači i posedovati tamu. Tama je metafora same metafore. Biti u vlasništvu sna i tame isto je što i imati prozirne stvari. Prozirna stvar je maska.

Pavlović tone sve dublje u tradicijski limb. Slojevi mitskog su kao hrpa skinutih maski istovetnih sa licem. (U njegovoj ranoj pesmi »Na smrt jedne koke«, perje mrtve kokoške, skupljeno u jastuk kao u rečnik, oprašta ljudskim vratovima. Tako, oproštaj, jedna od metonimijskih hrišćanstva, izjednačuje krst sa totemom, pa slepi »narodni« pesnik kreće crkvenim brodom na dugu plovidbu sparuašanim slikama i stiže do pesme »Lov«, u kojoj, ponovo, počinje unapred osujećena hajka na znake po skrivenim prostorima vidljivog, sa biblijskim semantičkim semenom »ulovljenog lovca«, da bi sve završilo u jelenjoj duši.)

Solarni i lunarni simboli naših narodnih pesama slepcu — pevaču iz »Slepačke« pojavljuju se dvostruko sukobljeni u ritmički ponavljanoj, nasilnoj, oštroj, slatkoj snu kao Osveti.

U pesmi »Slepi kralj u izgnanstvu« (VELIKA SKITILJA, SKZ, 1972.) Pavlović kaže:

»Mnogo bih mogao videti ovde da mi u zavičaju oči ne iskopaše. Moram se vratiti po vid svoj. Ali kako da zavičaj nadem slep?«

Potonji stih liči na ožalošćeno ogledalo. (Sva se u mrtvačevoj kući prekrivaju crnom tkaninom.) Da li slepi zavičaj pravi svog pesnika sebi sličnim? Jer, Sen-Džon Pers reče (ako verujemo Bernar-Anri Leviju): »Moja domovina je u mom jeziku«. Onda je Pavlovićev Slepi Pevač poput kneza Lazara — htonski junak. On je zemljani Suglasnik u tamnom vilajetu, gde pod nogama varniče vokali izmešanih boja.

Interpretaciju »Stari Vujadin ili rasprava o očima« Pavlović završava rečima: »Vid je zapravo bio život. I za gušlara takode, koji u slepilu napola živi svoju smrt i iz nje tek može da sačini pesmu o videnom. Pesma gušlara je vidovitost za vidljivo«.

Kuda sa ovom pohvalom pesničkoj tami?

A št kako slepi pevač postane obezglavljeni nebeski vojskovođa Lazar?

Dakle, ne vene samo vid, nego se ukidaju sva čula. Slepi Pavlovićev Pesnik nasuprot je Rembovom vidovitom Poeti i njegovom »rastrojstvu svih čula«, kojim pesnik doseže spoljašnju granicu. Slepi-Pevač — Obezglavljeni-Lazar dolazi do Materijalne slike. On (p)ostvaruje energiju, okamenjujući tvrđičave, neverne, pohlepne reči. »Zidanje Ravanice« šema je strategije pesništva. Postavlja se dilema: raskošna, blistava, brbljiva senka u nevremenu ili skromna, kamena, školjkasta, hermetična pesma?

Ali to je, možda, nevažna dvoumna, jer do pisma, ipak, dolazi. Drukčiji je teret one druge slovne arhitekture: »Zidanja Skadra«. Tu moguća pesma sama sumnja u sebe, mit je autokeptičan, do takve se »Stvari« stiže žrtvom, ali ona i postoji sebe (umetnosti) radi: zarad čuda i zarad lijeka.

Vidimo li je? Razaznajemo li je od startnog pucnja?

Ko će je prvi zaboraviti?

□ □ □

* Nebojša Vasović: PERDIDO, Knj. zajednica Novog Sada, 1991.